

၇-၂ (က) အာရှအလယ်ပိုင်း

ဗုဒ္ဓဘာသာသည် ဗုဒ္ဓလက်ထက်မှစ၍ အာရှအလယ်ပိုင်းတွင် ဩဇာလွှမ်းမိုးခဲ့ဘွယ် ရှိပေသည်။ ထေရဝါဒ ကျမ်း သုံး ပါဠိကျမ်းများ၏ စကားစဉ်အရ ဘရက်တီးယားမှ ကုန်သည် ညီနောင်နှစ်ဦးဖြစ်သော **တက်ပါဆု** နှင့် **ဘာလိက** တို့သည် ဗုဒ္ဓထံသို့ ရောက်လာကြ၍ တပည့်သာဝကများ ဖြစ်လာခဲ့ပေသည်။ သူတို့သည် ဘရက် တီးယားသို့ ပြန်သောအခါ ဗုဒ္ဓအားရည်စူး၍ ကျောင်းဆောင် တည်ဆောက်ခဲ့သည် ဟူ၏။

အာရှအလယ်ပိုင်းသည် အိန္ဒိယ တရုတ်နှင့် ပါရှားတို့၏ ကြားဆုံမှတ်အဖြစ် ရှည်ကြာစွာ တည်ရှိခဲ့ပေသည်။ အေဒီ ၂ ရာစုအတွင်း ယခင်က ဟန်လူမျိုးတို့၏ အနောက်ဘက်သို့ ပြန့်နှံ့မှုသည် အထူးသဖြင့် ဂရိ-ဘရက် တန် ဘုရင်နိုင်ငံဖြစ်သည့် အာရှ ဟီလင်နစ္စတစ် (ရှေးဂရိယာဉ်ကျေးမှု) ထွန်းကားရာ ဒေသများ ဆီသို့ ယှက်နွယ် လာခဲ့ပေသည်။ ထိုမှတစ်ဆင့် ဗုဒ္ဓသာသနာသည် မြောက်ပိုင်းသို့ ပြန့်နှံ့လာလျက် ဗုဒ္ဓဘာသာ လူ့အသိုင်းအဝိုင်းများ ဖြစ်တည်လာသည်အထိ ဖြစ်ခဲ့၍ အာရှအလယ်ပိုင်းတွင် ဗုဒ္ဓဘာသာ ဘုရင်နိုင်ငံများပင် ရှိလာခဲ့၏။ ပိုးလမ်းမ၏ အချို့သောနေရာများတွင် ဗုဒ္ဓဘာသာစေတီများနှင့် ဘုန်းကြီးကျောင်းများ ပြည့်လှစွာရှိပြီး ရှိနေသော မြို့များ ပါဝင်ပေ၏။ ယင်းမှာ အရှေ့အနောက်မှ လာသည့် ခရီးသွားများအား ကြိုဆို ဧည့်ခံရာ ဌာနေများ ဖြစ်ဟန် ရှိ၏။

အေဒီ ၂ ရာစု ၃ ရာစုက မဟာယန မရောယှက်မှီ ထေရဝါဒယဉ်ကျေးမှုသည် တာကက်ခံ လူမျိုးစုများထံသို့ ပြန့်နှံ့သွားခဲ့ပေသည်။ ထိုဒေသများမှာ ယခုခေတ် ပါကစ္စတန်၊ ကရိုမီးယား၊ အာဖဂန်နစ္စတန်၊ အီရန်အရှေ့ ဘက်ပိုင်းနှင့် ကမ်းရိုးတန်းဒေသ၊ ဥဇဘက်ကစ္စတန်၊ တာခ်မန်နစ္စတန်နှင့် တာဂျစ်ကစ္စတန်တို့ ဖြစ်၏။ ဂန္ဓရ၏ ရှေးဟောင်းပြည်နယ်များ၊ ဘရက်တီးယား၊ ပတ်သီးယားနှင့် ဆွန်ဒီးယားတို့၌လည်း မြောက်များစွာ ရှိခဲ့၍ ထိုမှ တစ်ဆင့် တရုတ်ပြည်သို့ ပြန့်နှံ့သွားခဲ့၏။ ထိုတာကက်ခံ လူမျိုးစုများအနက် ဗုဒ္ဓဘာသာအား ပထဦးဆုံး လက်ခံ ရယူသော လူမျိုးမှာစုမှာ တာဒီ-ဂျာဟီ ဖြစ်၍ သူတို့၏ ဗုဒ္ဓဘာသာအား လက်ခံခြင်းမှာ ဘီစီ ၃ ရာစုထက် နောက် မကျခဲ့ချေ။ သို့သော် ဤဘာသာတရား တစ်ခုတည်းကိုသာ အချုပ်အခြာ ယုံကြည်မှု ဘာသာအဖြစ် မသတ်မှတ်ခဲ့ချေ။ **ဇိုရိုအက်စတာ** ဘာသာ၊ ဟိန္ဒူ၊ **နက်စတိုရီယန်- ခရစ်ယာန်** (ကွန်စတန်တီနိုဘယ်မှ ခရစ်ယာန်ဘုန်းကြီး နက်စတိုတီးယပ်စ် (အေဒီ ၃၈၆-၄၅၁)၏ ခရစ်နှစ်ပါး (ကောင်းကင်မှ ထာဝရဘုရားသည် လည်း ခရစ်တော်ပင်ဖြစ်၏ ဟူသော) အယူရှိသော ခရစ်ယာန်ဂိုဏ်း)၊ ဂျူး၊ **မန်နစ်ဒီယန်** (အေဒီ ၂၁၀-၂၇၆ တွင် ပွင့်ခဲ့သည့် တမန်တော် မန်နီ၏ ဘာသာ -ရှေးအီရန်လူမျိုးတို့၏ အဓိက ဘာသာတစ်ခု)၊ **ရှမ်မန်နစ်ဇင်** (ဝိညာဉ် များကို ယုံကြည်သည့် ရိုးရာနတ်ဘာသာ) နောက်လိုက်များ၊ **တန်ရီ** (ရှေး တွက်ခံ လူမျိုးတို့၏ ရိုးရာဘာသာ) ဘာသာများ အခြားသော ရှေးဦးမူလ လူမျိုးများနှင့် ဘာသာတရားတစ်ခု စနစ်တကျ မရှိသော သူများလည်း ရောနှောလျက် ရှိနေပေသည်။

အမျိုးမျိုးသော နိကာယ (နီကယ်) ကျောင်းများသည် အာရှအလယ်ပိုင်းနှင့် တရုတ်ပြည်တို့တွင် အေဒီ ၇ ရာစု ဝန်းကျင်ခန့်အထိ တည်ရှိနေပေသည်။ မဟာယနများသည် ထိုကာလတွင် စတင်၍ လွှမ်းမိုးလာသော်လည်း နိကာယ်များကို စွဲမှတ်သည့် သာဝတ္ထိဝတီနှင့် ဓမ္မဂုတ်တက များသို့ အယူလွှမ်းမိုးခဲ့ခြင်း မရှိချေ။ ကျန်သော အာရှ အလယ်ပိုင်း ဘုန်းကြီးကျောင်းများသည် ရှေးချယ်ထားသော ဝိနည်းများကို ကျင့်သုံးခဲ့ပေသည်။

အာရှအလယ်ပိုင်းဒေသများနှင့် အောက်ဘက် အိန္ဒိယတိုက်ငယ်တို့တွင် ကုရုန်အင်ပါယာ ကဲ့သို့ ဗုဒ္ဓဘာသာ ဘုရင်နိုင်ငံများစွာ ထွန်းပေါ် ဖွံ့ဖြိုးလာခဲ့ပေသည်။ အေဒီ ၅ ရာစုတွင် ကုရုန်အင်ပါယာအား လူဖြူ ဟန်များက ဝင်ရောက်သိမ်းပိုက်ပြီး **မင်ဟီရူလမင်း** လက်ထက်တွင် ဗုဒ္ဓဘာသာများမှာ များစွာ နှိပ်ကွပ်ခံခဲ့ရပေသည်။

အာရှအလယ်ပိုင်း ဗုဒ္ဓဘာသာသည် အေဒီ ၇ ရာစုတွင် အစ္စလာမ်ဘာသာ ပြန့်နှံ့ထွန်းကား လာသောအခါ စတင်မှေးမှိန်သွားပြီး စစ်ပွဲများအတွင်း သာသနိက အဆောက်အုံများစွာ ဖျက်သိမ်း ခံလိုက်ရပေသည်။ မူဆလင် များက

သူတို့အား ခရစ်ယာန်များ၊ ဂျူးများကဲ့သို့ “ဒင်းမစ်” ကျမ်းရသူများ အဖြစ်သတ်မှတ်ခဲ့သည်။ အလ် ဘီယူနီ က ဗုဒ္ဓသည် တမန်တော်တစ်ပါးဖြစ်၍ အမည်မှာ “ဗူးဇ” ဖြစ်သည်ဟု ရေးသားခဲ့ပေသည်။

ဗုဒ္ဓဘာသာသည် ဂျင်ဂစ်ခန်း၏ သိမ်းပိုက်မှုများနောက် မွန်ဂိုမင်းဆက်များအောက်နှင့်၊ အီလ်ခန်းနိတ် နှင့် ခါဂါတိုင်း ခန်းနိတ် တို့ မင်းဆက်များကို တည်ထောင်လျက် သူတို့၏ ဗုဒ္ဓဘာသာအား ဩဇာညောင်းစေရန် ဆောင်ကြဉ်းခဲ့သော အေဒီ ၁၃ ရာစုတွင် ပြန်လည် မြင့်တက်ခဲ့ ပြန်သည်။ သို့သော် နှစ် ၁၀၀ အတွင်းတွင် ထိုဒေသမှ မွန်ဂိုများမှာ အစ္စလာမ်ဘာသာသို့ ကူးပြောင်းကြလျက် သူတို့နှင့်အတူ အာရ်အလယ်ပိုင်း ဒေသ အားလုံးသို့ အစ္စလာမ် သာသနာ ပြန့်ပွားသွားတော့သည်။ မွန်ဂို အရှေ့ပိုင်းနှင့် ယွန်မင်းဆက် မျှသာ ဟိနဒုဗ္ဗဝါဒအား လက်ကိုင် ပြုလျက် ကျန်ရှိခဲ့ပေသည်။